

Іванна ПАЛІЙЧУК

*магістр спеціальності «Середня освіта (історія)»
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5458-0805>
e-mail: ivanka.paliychuk999@gmail.com*

ОЛЬГА ІЛЬКІВ – ЗВ’ЯЗКОВА РОМАНА ШУХЕВИЧА

Досліджено постать Ольги Ільків (псевдоніми – «Роксоляна», «Ольга Звіробій», 1920–2021 рр.) – колишньої зв’язкової головнокомандувача УПА Романа Шухевича у 1947–1950 рр., політв’язня, яка 14 років провела у радянських в’язницях. Особливу увагу звернено на її участь у національно-визвольному русі у роки Другої світової війни і повоєнний період. Зазначено, що вона вступила в ОУН до початку німецько-радянської війни 1941–1945 рр. і поступово вийшла на провідні позиції у націоналістичному підпіллі; 1942 р. стала провідницею підпільної мережі ОУН Львова, пізніше приєдналася до Українського Червоного Хреста в умовах загострення військових дій на території України, коли виникла потреба окремої медичної служби у структурі ОУН і УПА.

Зауважено, що О. Ільків навіть короткий час навчалася у Львівському медуніверситеті, щоб здобути медичні навички. Наведено дані, що у підпільній роботі вона тісно співпрацювала з Володимиром Ликом (псевдонім – «Данило»), керівником Стрийського проводу ОУН, із яким 27 квітня 1943 р. взяла шлюб у храмі Преображення Господнього у Львові. Вказано, що сімейне щастя підпільників було недовгим, у шлюбі народилося двоє дітей – дочка Дзвенислава і син Володимир, але В. Лико трагічно загинув у 1948 р., а діти невдовзі після арешту О. Ільків виховувалися в дитячому будинку під чужими прізвищами.

З’ясовано обставини арешту О. Ільків у березні 1950 р. у Львові, що поклато початок слідству над нею й ув’язненню аж до 1964 р., коли їй пощастило достроково вийти на волю наприкінці хрущовської відлиги. Зауважено, що за рекомендацією К. Зарицької О. Ільків від 1946 р. брала участь у конспірації підпільної квартири головнокомандувача УПА Р. Шухевича у прикарпатському с. Княгиничі, стала його зв’язковою. Доведено, що сила духу і незламність О. Ільків є прикладом для наслідування у сучасних умовах.

Ключові слова: ОУН, УПА, Ольга Ільків, зв’язкова, діяльність, національно-визвольний рух середини ХХ ст.

Серце Ольги Ільків, великої патріотки України, яка прожила довге і насичене різними подіями життя понад 101 рік, перестало битися 6 грудня 2021 р. Доля подарувала їй цікаве та багатогранне, але водночас і складне життя, про яке широкому загалу в сучасній Україні, на жаль, мало що відомо. Вона була свого часу зв’язковою головнокомандувача Української повстанської армії (УПА) Романа Шухевича, брала активну участь у національно-визвольному русі ХХ ст., діяльності УПА. Тривалий час О. Ільків провела в ув’язненні, але це не зламало її міцного характеру і прагнення до

боротьби за свободу рідного народу. Хотілося б детальніше зупинитися на життєписі цієї непересічної людини, яка за свої національно-державні погляди провела понад 14 років в ув'язненні у радянських концтаборах, зазнала поневірян і репресій від компартійної влади, але не зламалася.

Постать О. Ільків досі не стала предметом окремого дослідження, за деякими винятками, зокрема невеликої за обсягом статті Романа Пастуха в дрогобицькому журналі «Східноєвропейський історичний вісник» у 2017 р. (Пастух, 2017). Основну увагу автор звернув на її літературну творчість. Любов Загоровська у книжці «Моя УПА» (Загоровська, 2022) розкрила історичний портрет підпільниці на основі її особистих спогадів під красномовною назвою «Казала: шкуродерам я не покаюся. Большевик для мене – не людина!». Певну інформацію про Ольгу Ільків можна отримати з досліджень Лесі Онишко про її соратників у національно-визвольному русі ХХ ст. – Катерину Зарицьку (Онишко, 2007) та Галину Дидик (Онишко). Окремо хотілося б виділити праці про Романа Шухевича і функціонування його підпільних штаб-квартир Ярослава Дашкевича (Дашкевич, 2005), Марії Пелешок (Пелешок, 2007) та Анатолія Русначенко (Русначенко). Цінну інформацію почерпнуто з першоджерел – матеріалів 45-го тому «Літопису Української Повстанської Армії», що містить спогади про Романа Шухевича – «Тараса Чупринку», його життя, підпільну діяльність і смерть (Літопис УПА, 2007).

Тетяна Антонова згадує про Ольгу Ільків у своїх статтях про жінок, які знаходилися в оточенні Романа Шухевича (Антонова, 2007а; Антонова, 2007b). Участь жіноцтва в українському національно-визвольному русі середини ХХ ст. розкрито у працях Оксани Кісь (Кісь, 2009; Кісь, 2013; Кісь, Жіночий досвід ГУЛАГУ). «Жіночі обличчя українського підпілля» розкрила Марія Мандрик у своїй статті (Мандрик, 2009). Авторка використала гендерний принцип для аналізу ролі жінки у «чоловічій» боротьбі. Цінні свідчення про участь Ольги Ільків в облаштуванні підпільних штаб-квартир Романа Шухевича у селах Княгиничі і Грімне та їх життєдіяльність подано у статтях Володимира Бойка і Миколи Посівнича (Бойко та ін., 2007), Марії Вахули (Вахула, 2007), Ірини Горленко та Андрія Кузика (Горленко та ін., 2017), Андрія Кузика (Кузик А., 2009). Діяльність похідних груп Організації українських націоналістів (ОУН) на Наддніпрянську Україну в 1941 р. розкрито у працях Володимира Нестеренка і Катерини Мурашко (Нестеренко та ін., 2020, с. 45) та Лева Шанковського (Шанковський, 1958). В одній із таких груп брала участь О. Ільків, що мала завдання потрапити у Житомир. Водночас використано електронні публікації про Ольгу Ільків Ірини Фаріон (Ірина Фаріон про зв'язкову, 2015; Ольга Ільків, 2023) і Роксолани Попелюк (Попелюк, 2021), зроблені на основі спогадів та інтерв'ю підпільниці, що містять цінний фактичний матеріал. Інформацію про її життя і громадську діяльність у період незалежності України дають статті Вікторії Дяченко (Дяченко, 2020), Євгена Сохана (Сохан, 2010), Миколи Шота (Шот, 2007) та Галини Яреми (Ярема, 2020).

Отже, постать О. Ільків є недостатньо дослідженою у науковій літературі, що спонукало вибір теми дослідження. Авторка поставила за мету розкрити передумови і призначення О. Ільків зв'язковою головнокомандувача УПА та її участь у національно-визвольній боротьбі середини ХХ ст. до арешту в 1950 р. Для більш повного уявлення про неї, її роль у національно-визвольному русі досліджуваного періоду загалом розкрито формування її світогляду в молоді роки та життєпис після виходу з ув'язнення.

Друга світова війна з нападом фашистської Німеччини на Польщу у вересні 1939 р. внесла великі зміни в український національно-визвольний рух. Передові позиції у ньому зайняла нелегальна Організація українських націоналістів, заснована у 1929 р., що відстоювала радикальні методи в боротьбі за українську державність. Українські націоналісти проголосили гасло української революції заради здобуття незалежної Української держави. Найбільшу популярність ОУН здобуває серед української молоді. Після вбивства у 1938 р. у Роттердамі Євгена Коновальця постало питання про нового Голову Проводу ОУН. У серпні 1939 р. на Римському зборі ОУН на цю посаду затвердили Андрія Мельника. З цього часу посилюються протиріччя між членами ОУН, що перебували за кордоном, та представниками Крайової езекутиви організації, яку очолив Степан Бандера. Перспектива війни, що назрівала між Німеччиною і Радянським Союзом, поставила перед С. Бандерою як лідером українських націоналістів у краї завдання використати можливість для здобуття національної держави і реалізації програми ОУН (Шурхало, 2020).

Ольга Ільків народилася 21 червня 1920 р. у м. Стрий Львівського воєводства у складі Другої Речі Посполитої. Мати – Розалія з роду Коцур, батько – Фаустин Ільків, невдовзі після одруження вони розійшлися. Після розлучення мама виїхала до Варшави, залишивши доньку на якийсь час зі своїми батьками у Стрию. Дідусь малолітньої Олі Теодор працював директором школи в с. Потеличі на Львівщині, мав сильний вплив на виховання своєї внучки у національному дусі. Після закінчення 6 класів у Стрийській польській державній школі ім. Ю. Словацького О. Ільків продовжила навчання у шойно відкритій гімназії у Стрию, де існували українські класи. «То були дуже тяжкі дні для мене, – згадувала пізніше О. Ільків. – Я душею відчувала нехіть, то було польське оточення і де наш український народ був завжди зневажуваним, я це відчувала» (Фаріон про зв'язкову, 2015). У 14-річному віці у 1934 р. вона переїжджає до мами, що проживала у Варшаві. Оля зайнялася самоосвітою з доступних навчальних посібників українською мовою, бо не хотіла полонізуватися, казала перед виїздом дідусю і бабусі: «Полькою не стану. Я – українка. Ще з дитинства була завзятою, щось таке в моїй крові було» (Дяченко, Ольга Ільків, 2020).

Переїхавши у 1936 р. до Перемишля, майбутня зв'язкова продовжила навчання в місцевій Українській гімназії для дівчат, цікавилася громадським життям українців під польською окупацією. У бібліотеці чи не кожних вихідних вона з подругами обговорювала різноманітні політичні теми. «Хіба ми будемо у неділю сукночки переглядати?, – згадувала пізніше Ольга. – І забувати, що ми українки і що наша доля є поганою» (Ільків, 2011, с. 12, 13). У Перемишлі О. Ільків вступила до української скаутської організації «Пласт», що була змушена діяти під польською владою нелегально. З початком Другої світової війни проживала у Кракові, де закінчила гімназійне навчання, та Варшаві, мала взаємини з діячами мельниківського і бандерівського крила ОУН. Ольга Ільків проявляла більшу симпатію до бандерівців, що мали у своїй соціальній базі радикально налаштовану молодь, готову до рішучої і беззастережної боротьби за незалежну Українську державу. Вона ближче познайомилася з «бандерівцями» Романом Малащук і Василем Охримовичем, які вбачали свою мету у свідомій підготовці до тривалої та виснажливої національно-визвольної боротьби (Шурхало, 2020).

У 1940 р. на життєвому шляху Ольги Ільків зустрівся завзятий націоналіст, молодий оунівець Андрій Поліщук, який запропонував роботу в Українському

допомоговому комітеті – громадській організації, заснованій з відома німецько-фашистської адміністрації, що мала на меті допомогу українському населенню, патріотичне виховання молоді. Дедалі більше О. Ільків переймається ідеями українського націоналістичного підпілля, якимось під час дискусії з Р. Малащуком поставила філософське питання про співвідношення об'єктивних і суб'єктивних чинників у житті та визвольній боротьбі, що є важливішим для існування нації. Його відповідь полягала у тому, що пріоритет у національно-визвольному русі мають дух і воля, тобто суб'єктивні категорії (Кузик А., 2009). Це знайшло відгук у серці молоді О. Ільків. Додатковим переконанням для її приєднання до лав ОУН стала стаття С. Бандери «За чистоту лінії», прочитавши яку вона остаточно прийняла рішення стати націоналісткою (Зв'язкова, 2015).

Ольга Ільків 13 грудня 1940 р. взяла участь в організації Андріївського вечора у Варшаві, де познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком Володимиром Ликом, який був керівником стрийського Проводу ОУН бандерівського крила. Володимир настільки переконливо говорив про український націоналістичний рух та його провідників, що Оля захопилася ідейною програмою ОУН, а лідера «бандерівського» крила організації – Степана Бандеру – вважала за «призначеного Богом» для порятунку української нації (Загоровська, 2022, с. 112). Молоді люди часто зустрічалися, спілкувалися, читали «бандерівську» літературу. Є докази про приєднання О. Ільків до ОУН ще до початку німецько-радянської війни 1941–1945 рр. (Загоровська, 2022, с. 112), але точну дату її вступу до організації, на жаль, важко встановити. За іншими свідченнями, вона вступила в ОУН після проголошення Української держави у Львові влітку 1941 р., на початку німецько-радянської війни (Попелюк, 2021).

У Львові 30 червня 1941 р. оунівці проголосили Акт відновлення Української держави. Головою українського уряду став Ярослав Стецько – один із найближчих соратників Степана Бандери. Вище німецьке командування негативно поставилося до цього акту і невдовзі гестапо розпочало арешти осіб, причетних до його проголошення. Так, 7 липня 1941 р. заарештували С. Бандеру, 9 липня – Я. Стецька, а 15 липня – весь склад українського уряду. У вересні 1941 р. німецькі каральні органи розпочали масові арешти і розстріли членів ОУН (Забілий, 2011). Сподіваючись на прихильне ставлення до Акту відновлення Української держави, політичний провід ОУН ще перед початком війни фашистської Німеччини проти СРСР готувався до можливого переобрання влади різного рівня на «звільнених» українських землях. На території Польщі у тодішній Генеральній губернії націоналісти готували похідні групи на територію Наддніпрянської України для проведення революційних дій на цих землях. Формування похідних груп було розпочато обома гілками ОУН десь у середині травня 1941 р., напередодні німецько-радянської війни (Нестеренко та ін., 2020, с. 45).

Оунівці сформували 6 похідних груп: 3 із них належали до бандерівської гілки, а ще 3 – до мельниківської. Похідні групи були розділені, своєю чергою, на 3 великі напрямки: «Північ», «Центр» і «Південь». Кожна з похідних груп складалася з малих операційних груп, що зазвичай налічувала від 7 до 12 осіб. Метою цих груп було проникнення на окуповану територію та створення осередків ОУН. Ці осередки мали взяти під контроль органи місцевого самоврядування, місцеву міліцію та проводити націоналістичну пропаганду серед місцевого населення (Шанковський, 1958, с. 22). Перед початком німецько-радянської війни О. Ільків перебувала у вишкільному таборі з підготовки похідних груп поблизу Кракова. Група перейшла колишній

польсько-радянський кордон 24 липня 1941 р. у районі м. Ярослав (Попелюк, 2021). Вступивши на українську землю, О. Ільків була вражена від побаченого. Згодом вона згадувала, що їх зустріли «тріумфальні брами синьо-жовтим обкручені». Було все в синьо-жовтих тонах і написано «Слава Україні», «Слава Бандері» (Онишко, 2009). Похідну групу доправили у Львів і поселили у гуртожитку місцевого Політехнічного інституту. Кожний учасник групи отримав свій напрям скерування, О. Ільків мали направити в Житомир (Зв'язкова, 2015).

Однак саме у той час гестапо у Львові розгорнуло масові арешти оунівців та їх прихильників. Український уряд під тиском німецько-фашистської влади був змушений припинити своє існування. У своїх інтерв'ю і спогадах О. Ільків розповідає, що їй так і не вдалося потрапити у Житомир. Пізніше вона не без іронії згадувала: «Я знаєте, не знаю то було би страшно, якби я була попала на схід ..., по мені було би тільки побулькало в тому морі небезпек» (Інтерв'ю з Ольгою Ільків, 2021). Ольга Ільків залишається у Львові, куди прибули її мама та чоловік Володимир Лико (Зв'язкова, 2015). Якийсь час вона ще мала сподівання потрапити у Житомир, за рекомендацією керівництва ОУН пішла працювати у німецькі владні структури. Разом із німцями О. Ільків планувала приїхати до Житомира і влитися у націоналістичне підпілля (Загоровська, 2022, с. 113). Так вона опинилася у дирекції залізниць «Південь» як друкарка, а після її перенесення до Одеси працювала у Львівській дирекції залізниць. Ольга підтримувала постійний зв'язок із підпільною мережею ОУН. Вона нав'язала контакти з оунівкою на псевдо «Хробак», що курувала залізничний напрям, через яку О. Ільків передавала різну інформацію, діставала квитки на потяг для членів ОУН (Загоровська, 2022, с. 113).

Плідну і відповідальну роботу О. Ільків на український повстанський рух відзначило керівництво ОУН, запропонувавши їй долучитися до розбудови мережі оунівського підпілля. Від самого початку ОУН залучала до своїх лав дівчат і жінок, створюючи можливості для їх теоретичної підготовки та практичного вишколу. Основу жіночої частини ОУН становили молоді дівчата (Кісь, 2009, с. 104). Восени 1941 р., після масових гестапівських арештів і розстрілів членів ОУН, остаточно визначилося антифашистське спрямування руху Опору. У грудні 1941 р. провід ОУН проголосив декларацію про боротьбу проти обох окупантів України – Адольфа Гітлера (Adolf Hitler) і Йосипа Сталіна (Иосиф Сталин). Незважаючи на повний контроль ситуації з боку місцевої німецько-фашистської влади, у Львові прискореними темпами йшла розбудова мережі ОУН. Вона набула структурованого змісту восени 1942 р. У той час на Волині створилися загони УПА, а у Галичині – відділи Української народної самооборони (УНС). Протягом 1942 р. у Львові та його околицях гестапо схопило чимало керівників проводу ОУН – Ярослава Старуха, Івана Климів та ін. Український національний рух дедалі більше переходив у військову формацію, ОУН посилювала свою політичну і підпільну роботу (Науменко).

Водночас для ОУН постала потреба створити окрему жіночу мережу. У 1942 р. обласний провідник ОУН у Львові Дмитро Слюзар (псевдонім – «Золотар») призначив Ольгу Ільків провідницею жіночої підпільної мережі ОУН Львова (Загоровська, 2022, с. 114). «Тепер ви, жінки, мусите повністю заступити нас, мужчин, в організаційній і практичній роботі, бо ми, мужчини, у ситуації, яка наближається, будемо втягнені у безпосередню збройну боротьбу», – згадувала пізніше його слова Ольга (Ільків, 2005а, с. 247). Жіноча мережа оунівського підпілля вже на кінець 1941 р. нараховувала у Львові 1 000 осіб і далі зростала. Діяльність жіночого крила відповідала програмним

засадам оунівців. Згідно з рішеннями Другого великого збору ОУН у квітні 1941 р., основна увага відводилася вишкільно-виховній та пропагандистській діяльності. Зокрема, в ухвалі Збору ОУН наголошувалося: «Сила Організації ... залежить у прямому відношенні від вартості її членів, що мусять бути рівночасно борцями й організаторами визволення та державного будівництва. ... Розгорнення інтенсивної пропагандивної роботи є одним із найважливіших завдань ОУН у теперішніх умовах боротьби» (ОУН в світлі постанов, 1955, с. 40, 41).

Ольга Ільків, яка отримала псевдо «Роксоляна», як учасниця націоналістичного підпілля вела активну пропагандистську діяльність, залучала все більше молодих дівчат до роботи у структурах ОУН. Однак можна з впевненістю стверджувати, що жіноча мережа організації відповідала загальноновизначеному типу роботи оунівського підпілля на території Західної України. Сучасний дослідник А. Русначенко докладно описав роботу оунівських пропагандистів, виокремив пріоритетність навчальних вишкільних, які рекомендували проводити двічі на тиждень. Вони були двох напрямів: ідеологічного і практичної роботи. На заняттях, як правило, вивчали історію та географію України, розвиток національного руху від давніх часів і середньовіччя до сучасності, розглядали поняття демократії, соціалізму, націоналізму тощо. Слухачі обов'язково мали знати кілька патріотичних пісень (Пелешок, 2007, с. 70). «Я мала 4 райони територіальні і один студентський, – згадувала О. Ільків. – Потім приїжджав мій чоловік, котрий був керівником Стрийського Проводу, і ми разом ходили на завдання» (Загоровська, 2022, с. 115).

Отже, головне завдання пропагандистських структур українського націоналістичного підпілля полягало у підготовці надійних діячів, активістів ОУН. Підпільна мережа, підпорядкована О. Ільків, охоплювала 4 територіальні райони та 1 студентський. За спогадами О. Ільків, у політико-ідеологічній роботі їй дуже допомагав В. Лико, у той час уже керівник Стрийського проводу ОУН. Він часто навідувався до Львова, де вони разом ходили на визначені вищим керівництвом оунівців завдання (Літопис УПА, 2007, с. 202).

Із переходом українського національного руху до активних військових дій проти окупаційних властей в Україні – гітлерівських і сталінських – постала необхідність наявності медичної служби у структурі ОУН і УПА. У листопаді 1943 р. було створено новий відділ – Український Червоний Хрест (УЧХ), який очолила К. Зарицька (псевдо – «Монета») (Нестеренко та ін., 2020, с. 132). Згодом до УЧХ приєдналася й О. Ільків. Діяльність референтури полягала у підготовці кваліфікованого медперсоналу, налагодженні роботи підпільних аптек, господарського сектора і харитативної (допомогової) служби, в облаштуванні санпунктів (підземних шпиталів), транспортуванні поранених і хворих та підтриманні гігієни серед вояків і цивільного населення (Мандрик, 2009, с. 132).

Ольга Ільків мала давню мрію – здобути вищу освіту, що мало важливе значення і для оунівського підпілля. У 1943 р. вона була прийнята на навчання на філософський факультет Празького університету. Однак німецька окупаційна влада не дала дозволу на виїзд із Галичини до Чехії (Ільків, 2011, с. 14). Водночас, перебуваючи у мережі УЧХ, О. Ільків потрібні були медичні навички. Тому вона вступила до Львівського медінституту у 1943 р., але навчилася там недовго, лише 3 триместри (Ільків, 2011, с. 14).

Одночасно з підпільною роботою О. Ільків влаштувала своє особисте життя. Тісні стосунки з В. Лико під псевдонімом «Данило» у підсумку привели до створення

сім'ї. Вони взяли шлюб 27 квітня 1943 р. у храмі Преображення Господнього у Львові. Однак так і не пізнали справжнього сімейного щастя, були змушені вести підпільну діяльність та зазнавали репресій. Як згадувала пізніше Ольга, вони раділи кожній хвилині, проведеній разом (Фаріон про зв'язкову, 2015).

У своїх спогадах О. Ільків залишила нащадкам образ В. Лико: «Зелені очі на чорнім тлі брів і темного волосся випромінювали тепло, а любовні пісні в супроводі гітари мимоволі западали глибоко в душу. Його оксамитовий баритон був наче створений для героїчних пісень, яких він знав багато, а, виконуючи, потрясав слухача й підкорював аудиторію незламною відданістю і глибокою закоріненістю в духовну ауру України» (Ільків, 2011, с. 14).

Зміна військово-політичної ситуації на завершальному етапі радянсько-німецької війни 1941–1944 рр. мала вплив на подальшу долю О. Ільків. Наприкінці липня 1944 р. у результаті Львівсько-Сандомирської наступальної операції війська Червоної армії розбили німецькі частини вермахту і зайняли Львів. У місті, як і у всій Галичині, було встановлено радянську владу, почалося відновлення компартійно-радянської системи, що була встановлена на Західній Україні у 1939 р., ще до війни. За цих умов Головна команда УПА і керівництво ОУН дали наказ своїм відділам розпочати активні дії проти радянських військ. УПА поступово перейшла до партизанської тактики боротьби: замаскуватися у лісах, поповнювати особовий склад, накопичувати запаси зброї, медичних засобів, продуктів харчування тощо (Шот, 2007).

В умовах радянської окупації О. Ільків продовжувала активно розвивати жіночу мережу УЧХ у Львові під керівництвом К. Зарицької. Розвиток медичної справи визначався одним із провідних у підпільній діяльності ОУН і УПА. Згідно з наказом Головної команди УПА (ч. 2/44) від 27 серпня 1944 р., осередки УЧХ займалися організацією і навчанням жінок санітарної справи, фармації, залученням їх до господарських справ та ін. Одночасно таких осіб використовували у службах розвідки, безпеки і зв'язку (Онишко, 2007, с. 134). До розвитку структур УЧХ у Галичині було залучено жінок-оунівців. Як згадує О. Ільків, за вказівкою К. Зарицької, членкині УЧХ займалися збором медикаментів та різного спорядження, залишеного німцями, для потреб українського націоналістичного підпілля. «Як напакували ми торби з тим всім, побачили, що спізналися, бо фронт нас обійшов, ... і ми опинилися в тилу», – згадувала О. Ільків (Загоровська, 2022, с. 115). До медичної референтури ОУН і УПА залучали студентів старших курсів медінституту, практикуючих лікарів, медичних сестер (Літопис УПА, 1993, с. 486–487).

Для збільшення кількості медичних фахівців організували вишколи персоналу, підпільні медичні курси, які проводили кваліфіковані лікарі. Уже восени 1944 р. у Львові діяли акушерсько-лікарські курси, де навчалася Ольга Ільків разом із провідними діячками ОУН Мартою Пашківською та Іреною Козак-Савицькою, усі у різний час були зв'язковими головнокомандувача УПА Романа Шухевича (Загоровська, 2022 с. 115, 116). За свідченнями І. Козак-Савицької, О. Ільків у той час тільки перенесла довготривале лікування, «була дуже ослаблена і потребувала спокійного життя» (Козак, 2020, с. 124). Вагомим позитивом для неї з відновленням компартійно-радянської системи у середині 1944 р. залишалося її легальне становище, вона ще не була розконспірована сталінськими каральними органами. Це давало їй можливість жити у Львові, більш-менш вільно пересуватися і підтримувати зв'язок структур УЧХ і ОУН (Бусел, 1948, с. 125). Львівська фельдшерська школа підготувала значну

кількість медичних працівників, сформувала навички і вміння для роботи в УЧХ та у загонах УПА.

На початку 1945 р. у контексті масштабних каральних акцій Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) провід ОУН і командування УПА здійснили структурну реорганізацію підпільного руху, відмовилися від тактики ведення військових операцій проти Червоної армії та військ НКВС, перейшовши на активну діяльність невеликими боївками. Значна увага приділялася пропагандистській роботі серед місцевого населення. За цих умов О. Ільків була включена в жіночу мережу ОУН і діяльність УЧХ Дрогобиччини, координувала їх роботу, а пізніше, за наказом К. Зарицької («Монети»), очолила УЧХ Станіславівщини (Ільків, 2011, с. 15). У березні 1945 р. Ольга Ільків («Роксоляна») взяла участь у політичному вишколі проводу ОУН на Тернопільщині для керівної ланки УЧХ, разом із Катериною Зарицькою, Іриною Козак («Лада»), Іриною Савицькою («Бистра») і Галиною Дидик («Анна») (Федун, 2008, с. 10, 11). Мабуть, вишкіл відбувся на околиці с. Бишки Козівського району Тернопільської області, де у той час дислокувався Головний осередок пропаганди ОУН (Федун, 2008, с. 10, 11).

Дослідниця Л. Онишко подає свідчення про перебування на вишколі особисто Р. Шухевича (Онишко, 2007, с. 156), але це заперечує учасниця акції І. Савицька (Козак, 2020, с. 148). З огляду на загрозу облави військами НКВС, вишкіл довелося передчасно припинити, учасники були змушені розосередитися і вийти у безпечніше місце. Ольга Ільків з Іриною Савицькою 2 тижні перебували у будинку Марії Перец у с. Конюхи Козівського району на Тернопільщині, ризикуючи бути викритими радянською каральною групою і, можливо, загинути (Антонова, 2007b, с. 138, 139).

Водночас у 1945 р. відбулася реорганізація УЧХ. Наступ репресивної радянської системи на український підпільний рух, масові арешти і ліквідація повстанців, а відповідно зміна тактики і методів ведення збройної боротьби спонукали провід ОУН у середині 1945 р. видати наказ про ліквідацію УЧХ як окремої референтури. Медичні служби відтепер переходили у підпорядкування керівників теренових структур ОУН, до обов'язків яких, окрім безпосередньо медичної, належала і пропагандистська робота (Сергійчук, 1996, с. 451). Нові умови підпільної боротьби вимагали ґрунтовної конспірації через масові облави і тотальну перевірку населених пунктів та лісових масивів. До початку 1946 р. О. Ільків доводилося діяти в умовах жорсткої конспірації, перейти на нелегальне становище (Загоровська, 2022, с. 117). Мабуть, якийсь час вона перебувала на території Станіславівщини, займаючись справами медичної служби, виконуючи підпільну роботу жіночої мережі ОУН. Із протоколу допиту кримінальної справи від 21 березня 1950 р. дізнаємося, що О. Ільків у червні 1946 р. перебувала в с. Уличне Дрогобицької області, де знаходилася база надрайонного проводу ОУН (Літопис УПА, 2011, с. 770).

На Дрогобиччині, де вела у 1946 р. пропагандистську роботу О. Ільків у жіночій мережі ОУН, перебував її чоловік – В. Лико, надрайонний провідник ОУН. Ольга була вагітна, але не відмовлялася від виконання різних завдань. Як згадує І. Савицька, «Оля “Роксолана” виконувала свої обов'язки і переконувала мене, що вона тепер безпечніше рухається в терені» (Козак, 2020, с. 240). У липні 1946 р. у с. Конюхів Стрийського району вона народила дочку Дзвениславу в будинку Рузі Рожко, яка була громадянкою Франції (Онишко, 2007, с. 117, 118). Народження донечки стало для «Роксоляни» не тільки новим етапом в особистому житті, але й вплинуло на її

подальшу підпільну діяльність. Нова тактика ведення визвольної боротьби передбачала глибоку конспірацію і формування потужної підпільної мережі з метою фізичного збереження кадрів. Для цього потрібні були віддані патріотичні люди в умовах, коли сталінський партійно-тоталітарний режим розгорнув полювання за керівним складом ОУН і УПА, намагаючись позбавити український національно-визвольний рух його лідерів.

Особливу увагу органи державної безпеки звернули на виявлення і знешкодження головного командира УПА Р. Шухевича. Проти нього 31 жовтня 1945 р. було відкрито розшукову справу під кодовою назвою «Вовк» (Полювання на Шухевича. Операція «Берлога»). В умовах постійного переслідування Р. Шухевич був змушений переховуватися на підпільних квартирах. Облаштуванням таких схованок займалася мережа ОУН. Для координації дій між головним командиром УПА та окремими відділами безпосередньо у підпорядкуванні Р. Шухевича перебували зв'язкові, з міркувань безпеки це були жінки. Після ліквідації референтури УЧХ групу особистих зв'язкових Р. Шухевича очолила К. Зарицька. Окрім безпосередньо зв'язкової роботи, вони займалися облаштуванням підпільних квартир для головнокомандувача УПА, що було нелегкою справою, зважаючи на встановлення дедалі більшого контролю компартійних і каральних органів над краєм після закінчення війни (Онишко, 2007, с. 118). Однією із зв'язкових Р. Шухевича стала О. Ільків, яка здобула авторитет серед учасників націоналістичного підпілля.

У жовтні 1946 р. до О. Ільків у с. Конюхів завітала К. Зарицька і запропонувала взяти участь у конспірації нової підпільної квартири Р. Шухевича у с. Княгиничі на той час Букачівського (потім – Рогатинського, тепер – Івано-Франківського) району Станіславської (нині – Івано-Франківської) області. Молода мама з дитиною-немовлям вважалася надійним прикриттям. Ольга запропонувала взяти для більшої певності ще й свою маму (Онишко, 2007, с. 118). Так, 21 вересня 1946 р. О. Ільків із тримісячною Дзвениславою і мамою прибули на станцію Помоняти, а вже звідти доїхали у с. Княгиничі, де їх чекала К. Зарицька. Голова сільської ради після перевірки документів виділив для жінок будинок, що у минулому належав пошті. Підпільна квартира отримала назву «Короленко». Її мешканці, за офіційною версією, були переселенцями з українських етнічних земель Закарпаття, які, відповідно до польсько-українського договору від 16 серпня 1945 р., перейшли до складу Польщі. Усі підпільники мали інші імена: Катерину звали «Манею», Ольгу – «Марійкою», командира – «Марійцунею», а Ольжину маму Розалію – «Цьоцею» (Пелешок, 2007, с. 188).

Цікавими є спогади «Роксоляни» про свою першу зустріч із Р. Шухевичем. «Ми чекали провідника вночі ..., ми готові, на місцях, чекаємо ... А він прийшов через вікно ... Він підійшов, а я стояла і чекала, щоб він сказав щось ... Я мовчала. І він чомусь мовчав» (Онишко, 2007, с. 119). У підвалі будинку знаходився бункер завдовжки 1,5 м, завширшки і заввишки 1 м для провідника «Василя» – Р. Шухевича, що прибув туди зі своєю охороною – «Левком» і «Владком» – на початку зими 1946 р. Майже безвиїзно головнокомандувач УПА перебував у Княгиничах до квітня 1947 р. Основне завдання для підпільників полягало у забезпеченні Р. Шухевичу нормальних умов для продовження національно-визвольної боротьби. Як зазначає Степан Кузик, автор монографії про штаб-квартиру Романа Шухевича у Княгиничах, саме Ольга Ільків на початку жовтня 1946 р. взяла під свою опіку «Короленко» (Кузик С., 2007, с. 75). Вона займалася господарськими справами, побутом, створювала справжній образ

сім'ї переселенців. Ольга Ільків часто ходила з мамою до м. Ходорів, де купувала продукти, а також газети і політичну літературу (Літопис УПА, 2011, с. 763–764).

У підпільній штаб-квартирі найавторитетнішою серед жінок, за спогадами О. Ільків, була К. Зарицька, вольова, впевнена у собі з явно вираженими командирськими якостями. Через такі риси характеру між нею та Р. Коцур, матір'ю Ольги, час від часу назрівав конфлікт. Ситуацію вдалося залагодити завдяки безпосередньому втручання Р. Шухевича (Ільків, 2005, с. 223). Для повної картини життєдіяльності квартири «Короленко» важливо відзначити побутові умови її мешканців. У своїх спогадах О. Ільків наводить достатньо фактів на цю тему. Особливо вона згадує бажання жінок певною мірою сподобатися командиру, задля цього вони влаштовували змагання з приготування страв. «Була я не дуже досвідчена господиня ... Катруня, як і я, не мали досвіду», – писала О. Ільків. Однак вони намагалися приготувати для Р. Шухевича якнайкращу страву. Як зазначає дослідниця Т. Антонова, не всі жінки в УПА вміли добре кувхарити, особливо підпільниці, що, як і О. Ільків, народилися та виростили у міському середовищі, зазнали впливу ліберального фемінізму (Антонова, 2007а, с. 246).

По-особливому склалися відносини О. Ільків з Р. Шухевичем. Як згадувала Ольга, спочатку провідник поставився до неї з обережністю, приглядався. За її словами, Р. Шухевич «був дуже принциповий, коли щось обстоював, то твердо і рішуче» (Ільків, 2005б, с. 224). Ольга Ільків відзначала його політичну далекоглядність і дієвий прагматизм, позбавлений ідеалізації національно-визвольної боротьби. Зокрема, це проявлялося під час розмов про майбутню перемогу над комуністичним режимом: «то ще дуже далеко та зміна. Вона може прийти за 30 років і не раніше», – далекоглядно резюмував Р. Шухевич. Від таких слів «мене холодом обдало ..., від того безжалісного пророцтва», – згадувала пізніше Ольга (Ільків, 2008б, с. 225). На прикладі О. Ільків можна простежити весь трагізм української жінки-повстанки, підпільниці у період національно-визвольних змагань. Вона вийшла заміж, народила двох дітей, але не зазнала справжнього щастя в особистому житті, точніше, воно було дуже коротким, її чоловік В. Лико також був активним учасником руху Опору і трагічно загинув у боротьбі проти сталінського тоталітаризму.

Особливо дорожила О. Ільків довірою головнокомандувача УПА Р. Шухевича (Ільків, 2005а, с. 248). Роман Шухевич перебував у Княгиничах постійно від листопада 1946 р. до березня 1947 р., але через загострення хронічної хвороби був змушений поїхати до Львова на лікування. На початку травня 1947 р. повернувся в «Короленко» (Кузик, 2007, с. 84). За пропозицією Р. Шухевича О. Ільків стала його зв'язковою. Вона часто їздила в Рогатин для передачі інформації від головнокомандувача УПА, доставляла для нього різні пакунки (Загоровська, 2022, с. 120–121). Враховуючи досвід О. Ільків в облаштуванні квартири у Княгиничах, Р. Шухевич дав їй доручення створити запасні конспіративні помешкання в інших місцях.

Навесні 1947 р. для виконання цього доручення зв'язкова відправилася у м. Трускавець, де познайомилася з підпільницею Даркою Гусяк, разом із якою при допомозі Катерини Зарицької, Галини Дидик і Марти Пашківської облаштували підпільну квартиру в с. Грімно Комарнівського (тепер – Городоцького) району Дрогобицької (тепер – Львівської) області. Конспіративна квартира знаходилася у будинку православного священника і влітку 1947 р. була готова до прийому підпільників. Зручний бункер викопали й обладнали охоронці Р. Шухевича, «Левко» і «Зенко», які раніше

робили аналогічну роботу у Княгиничах (Іщук та ін., 2007, с. 62). Квартира у Грімному вважалася резервною (Ільків, 2005b, с. 228).

Навесні 1947 р. Ольга дізналася про свою другу вагітність. Щоб не викликати підозри, для неї знайшли фіктивного чоловіка і нібито батька її дітей. Ним став довірений охоронець Романа Шухевича – Любомир Полюга на псевдо «Роман», який виконував найважливіші доручення провідника. У Княгиничах за документами він став Богданом Томівчаковим (Горленко та ін., 2017, с. 123). Вагітність О. Ільків давала можливість майже безперешкодно виконувати функції зв'язкової. Однак ситуація різко змінилася восени 1947 р., коли радянські каральні органи посилили тиск із метою остаточної ліквідації відділів УПА та керівництва ОУН. Міністерство державної безпеки (МДБ) під виглядом повстанців використовувало чекістські спецгрупи для виявлення підпільників. У м. Ходорів 21 вересня 1947 р. під час зустрічі зі зв'язковою референта Головного проводу пропаганди ОУН було затримано К. Зарицьку. У момент затримання вона відстрілювалася, смертельно поранила чекіста і прийняла отруту, щоб не потрапити до рук радянських спецслужб, але її доза не стала смертельною. Катерину Зарицьку заарештували органи НКВС і пізніше засудили до 25 років ув'язнення (Онишко, 2007, с. 173, 174).

Залишатися в Княгиничах стало небезпечно, і Р. Шухевич наказує залишити «Короленко». За свідченнями Л. Полюги, він направився у рогатинські ліси, де дислокувалися відділи УПА (Полюга, 2003, с. 73, 74). Невдовзі у Рогатині до рук МДБ потрапив і сам Л. Полюга. Ольга Ільків разом із мамою і малолітніми дітьми відправилася до Львова, де проживала подруга Галина Дидик. За погодженням зі своїм чоловіком вони оселяються у с. Острів Рудківського району на Львівщині, що було у складі Стрийського надрайонного проводу ОУН, яким керував В. Лико (Інтерв'ю з Ольгою Ільків, 2021). Наприкінці 1947 р. постала проблема нестачі продуктів харчування. Володимир Лико відправив Ольгу Ільків у с. Угерсько Стрийського району за продуктами, де вона 7 грудня 1947 р. попала в засідку. Їй пощастило втекти, але залишатися в с. Острів стало небезпечно, і вона разом із мамою переїхала на підпільну квартиру у с. Грімне. А 8 грудня 1947 р. О. Ільків народила хлопчика, якого назвала Володимиром. Однак перебувати на новій квартирі, що призначалася для Р. Шухевича, не можна було довго. Тому 15 грудня 1947 р. Ольга з мамою і дітьми повертається в с. Острів (Фаріон про зв'язкову, 2015).

У с. Верхня Лукавиця на Стрийщині 21 березня 1948 р. у протистоянні зі спецгрупою МДБ загинув чоловік О. Ільків В. Лико – «Данило», «Орест», «Буревій», «Вадим» (Літопис УПА, 2002, с. 249). Трагізм ситуації полягає у тому, що йому так ніколи і не судилося побачити свого сина. Водночас була провалена квартира у Грімному, ситуація стала загрозливою. Ольга Ільків постійно була змушена змінювати місця проживання, підтримуючи одночасно зв'язок із українським націоналістичним підпіллям. У 1949 р. Ольга з метою безпеки разом із мамою і дітьми переїхала у с. Чорний Острів Ново-стрілищанського району на Дрогобиччині. Сім'я жила під фіктивними документами Ясяк (Літопис УПА, 2007, с. 410). У 1950 р. Ольга з матір'ю і дітьми вирішила їхати на Донбас за оргнабором. Якраз у той час ішла відбудова промисловості регіону, що сильно постраждав у роки німецько-радянської війни. Радянська влада різними способами стимулювала переїзд робітників, пропонувала кошти, помешкання і безкоштовний переїзд. Це влаштувало родину Ільків, оскільки в умовах постійного переслідування в Галичині з боку органів державної безпеки на Донбасі можна було легалізуватися і покращити своє матеріально-фінансове становище.

У виборі О. Ільків важливу роль відіграв Р. Шухевич. Вона постійно контактувала з українським підпіллям, зокрема зв'язковими головнокомандувача УПА. Враховуючи його погляди на довготривалість боротьби з радянським партійно-тоталітарним режимом, постало питання про розширення підпільної повстанської мережі. Віддана справі визвольної боротьби, професійно підготовлена О. Ільків отримала завдання від Р. Шухевича розробляти агентурну мережу ОУН на Донбасі. У листі до О. Ільків, виявленому органами держбезпеки 16 березня 1950 р. у помешканні підпільниці, Р. Шухевич із позитивом розглядає поїздку на Донбас. «Від СУЗ [східноукраїнських земель – *І. П.*] залежить, чи буде Україна, чи і далі буде Росія», – зазначав автор у листі (Літопис УПА, 2007, с. 427). Перенесення національно-визвольної боротьби на всю територію України гарантувало успіх і відродження у майбутньому Української держави. Наявність українського підпільного руху було вагомим козирем у переговорах із західними союзниками.

Головнокомандувач УПА до останніх днів вірив у війну країн Заходу з СРСР. Він дав зв'язковій низку завдань, найголовніше з яких полягало у такому: «Протриматися до війни, не включатися в ніяку просвітницьку та політичну роботу . . . , щоб передчасно не бути викритою». У момент розвалу радянської влади «потрібно буде організувати українців, агітувати їх за Самостійну Україну». Така ситуація, у розумінні Р. Шухевича, могла настати ще до приходу союзницьких військ на Донбас, тоді О. Ільків повинна була «максимально швидко і максимально широко організувати українців, щоб не дати себе випередити росіянами» (Літопис УПА, 2007, с. 427). Цікаво, що Міністерство закордонних справ Великобританії розглядало документ, що дістав назву «План генерала Тараса Чупринки». Ним передбачалося поділити СРСР на чотири окремі регіони: 1) Сибір; 2) Кавказ; 3) Туркестан; 4) Скандинавсько-Чорноморський Союз. До складу останнього утворення мали увійти Україна, а також вільна Карелія, Прибалтійські держави, Білорусія, Казакія та Ідель – Урал (Русначенко).

У післявоєнний період Р. Шухевич залишався прихильником політичної консолідації українського національно-визвольного руху. Його керівним органом він вважав Українську головну визвольну раду (УГВР), що була створена у серпні 1944 р. із ініціативи лідерів УПА та ОУН (б). УГВР – це був орган політичного керівництва національно-визвольним рухом, що проголосив себе «верховним органом українського народу в його революційно-визвольній боротьбі» проти тоталітарних режимів – німецько-фашистського і комуністичного у СРСР. Саме від імені УГВР О. Ільків у відповідний момент мала проголошувати на Донбасі Українську державу (Літопис УПА, 2007, с. 428).

Перед самим від'їздом на Донбас О. Ільків вирішила попрощатися з подругами по підпіллю Г. Дидик і Д. Гусяк. У той час вона не знала, що в ході спецоперації МДБ 5 березня 1950 р. у Білогорщі поблизу Львова загинув головнокомандувач УПА Р. Шухевич. Галина Дидик і Дарія Гусяк були заарештовані радянськими органами і перебували у в'язниці. А 14 березня 1950 р. О. Ільків поїхала до Львова на підпільну квартиру. Завербований радянськими спецслужбами двірник видав її. Вона потрапила у ворожу засідку і була заарештована. Під час арешту зв'язкова намагалася знищити лист від Р. Шухевича, який мала при собі, та адресу квартири. Лист з'їла, а ось отруту не встигла випити. Після арешту О. Ільків відправили у тюрму на Лонцького – політичну в'язницю, яку використовували для розправи над ідейними опонентами сталінським режимом, а в роки німецько-фашистської окупації – гітлерівською владою

(Фаріон, 2015). У наш час там знаходиться Львівський національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів у ХХ ст.

Подальша доля О. Ільків була сповнена трагізму і стійкості водночас, мужності в боротьбі з радянською карально-репресивною системою. Слідство у стінах тюрми на Лонцького тривало майже 2 роки. За цей час О. Ільків мужньо витримувала всі знущання і тортури співробітників МДБ СРСР. Слідчі намагалися схилити її до співпраці, як згадувала на схилі віку, «били при кожній нагоді. Сипати [доносити – *І. П.*] треба було, називати їм людей, ... а я навмисне свої вірші їм читала» (Загоровська, 2022, с. 131). У 1952 р. її засудили на 25 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна. Дітей діячки націоналістичного руху помістили до львівського дитбудинку, змінивши навіть прізвище. Ув'язнення зв'язкова відбувала у тюрмах суворого режиму – Александрівському та Володимирівському центральних. Однак сувора тюремна дійсність не зламала мужню жінку. Вона так і не покаялася навіть в умовах хрущовської відлиги. Разом із своїми подругами по підпіллю К. Зарицькою, Г. Дидик і Д. Гусяк продовжила відбувати покарання у спільній камері.

У 1964 р., в останній рік хрущовської відлиги, О. Ільків отримала помилування, до цього її спонукали подруги по ув'язненню, щоб Ольга могла забрати дітей із дитбудинку і виховувати їх. Вона повернулася до Львова, не без труднощів забрала до себе сина і доньку, які у часи ув'язнення залишалися її головною життєдайною силою. З такою біографією Ольга не мала жодної можливості працювати на престижній роботі. У другій половині 1960-х – у 1980-х роках О. Ільків працювала санітаркою, двірником, згодом – музейним працівником, із відносно невеликою зарплатою. Нарешті, у незалежній Україні після 1991 р. вона стала активною громадсько-політичною діячкою: працювала над відновленням історичної пам'яті про ОУН і УПА, виступала на різних заходах, наукових конференціях тощо. Українська влада високо оцінила діяльність колишньої зв'язкової УПА, зокрема О. Ільків було нагороджено Орденом Княгині Ольги III ступеня у 2008 р.

Окрім активної громадської діяльності на ниві українського націоналістичного руху, О. Ільків була непересічною поетесою. Авторський вірш «Повстанське танго» став популярною повстанською піснею. У 2011 р. у Львові вийшла її збірка «У тенетах двох “закриток”», куди увійшли вірші (глибоко ідейні та ліричні, ніжна інтимна лірика, окремі цикли, присвячені улюбленим дітям, мальовничій українській природі тощо), написані у період Другої світової війни, перші післявоєнні роки та в умовах поневіряння по тюрмах, а основою видання став тюремний зошит. Назва другої збірки, що вийшла у львівському видавництві 2017 р., – «Спокуса».

Отже, на 1945–1950 рр. припадає найактивніший період участі О. Ільків в українському національно-визвольному русі, до якого вона долучилася ще напередодні й на початку Другої світової війни. Вона пройшла шлях від провідниці медичної референтури ОУН і УПА до особистої зв'язкової головнокомандувача УПА Р. Шухевича, виконувала його важливі особисті доручення. Протягом цього часу народила двох дітей і втратила коханого чоловіка, теж активного учасника націоналістичного підпілля. Сила духу і незламність О. Ільків, її віра в незалежну Україну, рідний народ є прикладом для наслідування, особливо молодого покоління, в умовах сучасної російсько-української війни.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- Антонова, Т. (2007a). Жінки в житті Романа Шухевича, головного командира Української повстанської армії. *Український визвольний рух*; 10. Львів, 244–256.
- Антонова, Т. (2007b). Жінка та її «мирні», «напівмирні» та «воєнні» ролі в боротьбі ОУН та УПА. *Український визвольний рух*, 9. Львів, 138–147.
- Бойко, В., Посівнич, М. (2007). Музей Романа Шухевича. *Літопис Української Повстанської Армії*, 45. Торонто; Львів, 504–513.
- Бусел, Я. (1948). *Советський патріотизм*. Б. м.: Чужина.
- Вахула, М. (2007). Криївка Головного командира УПА Романа Шухевича у с. Грімному (шістдесят років опісля...). *Визвольний шлях. Суспільно-політичний, науковий та літературний місячник*, 3, 89–92.
- Горбаль, М. (ред.). (2002). *Літопис Української Повстанської Армії. Т. 36: Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини*. Торонто; Львів: Літопис УПА.
- Горленко, І., Кузик, А. (2017). Меморіальний музей Романа Шухевича у Княгиничах. *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*, 29–30, 122–129.
- Дашкевич, Я. (2005). Роман Шухевич та його місце в історії України ХХ ст. Дослідницькі проблеми. *Роман Шухевич на тлі доби Воюючої України*. Тернопіль: Ідея і Чин, 11–22.
- Дяченко, В. (2020). *Ольга Ільків, зв'язкова Романа Шухевича*. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/10/22/158327/>
- Забілий, Р. (2011). *Акт відновлення державності 30 червня. Як це було*. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/06/30/44396/>
- Загоровська, Л. (2022). *Моя УПА*. Львів: Видавництво Старого Лева.
- Зв'язкова Шухевича Ольга Ільків: Від Володі повернулася вагітна. Шухевич був злий*. (2015). <https://rozmova.wordpress.com/2015/11/07/olha-ilkiv-3/>
- Ільків, О. (2005a). Провідник Роман Шухевич і жінки. *Роман Шухевич на тлі доби Воюючої України*. Тернопіль: Ідея і Чин, 247–250.
- Ільків, О. (2005b). Роман Шухевич у моєму житті. *Роман Шухевич на тлі доби Воюючої України*. Тернопіль: Ідея і Чин, 216–240.
- Ільків, О. (2011). *У тенетах двох «закриток»: поезія*. Львів: Каменярь.
- Інтерв'ю з Ольгою Ільків*. 17 серпня 2021 р. https://youtu.be/Ar7r9l_B9RA
- Ірина Фаріон про зв'язкову Романа Шухевича – Ольга Ільків це жінка, яка вміє світитися!* (2015). <https://youtu.be/bt4eMb60-gQ>
- Іщук, О., Ніколаєва, Н. (2007). Спогади охоронця Романа Шухевича – Михайла Зайця – «Зенка». *Український визвольний рух*, 10. Львів, 53–90.
- Кісь, О. (2009). Жіночий досвід участі у національно-визвольних змаганнях 1940–50-х років на західноукраїнських землях. *Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник* (Вип. 13–14. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи). Харків, 101–126.
- Кісь, О. (2013). Між особистим і політичним: гендерні особливості досвіду жінок-учасниць національно-визвольних змагань на західноукраїнських землях у 1940–1950-х роках. *Народознавчі зошити*, 4(112), 591–599.
- Кісь, О. (2016). Жіночий досвід ГУЛАГУ: стан досліджень та джерельні ресурси в українському контексті. *Український історичний журнал*, 3, 125–138.
- Кісь, О. *Національно-визвольні змагання як випробування меж традиційної жіночості: жіночий досвід у національному підпіллі 1940–1950-х років*. <https://shron1.com>

chtyvo.org.ua/Kis_Oksana/Natsionalno-vyzvolni_zmahannia_iak_vyprobuvannia_mezh_tradytsiinoi_zhinochosti.pdf?PHPSESSID=mddjgrailcfkjcronf18rm911

Козак, І. (2020). *«Зродились ми великої години ...»*. Спогади. Львів: Манускрипт-Львів.

Кузик, А. (2009). *Підпільна штаб квартира Романа Шухевича у Княгиничах*. Львів.

Кузик, С. (2007). *Штаб-квартира Романа Шухевича у Княгиничах*. Коломия.

Мандрик, М. (2009). Жіночі обличчя українського підпілля – гендерний принцип чи «чоловіча» історія боротьби. *Культура народів Причорномор'я*, 162, 129–134.

Мороз, В. (упоряд). (2011). Осип Дяків – «Горновий»: документи і матеріали. *Літопис УПА. Нова серія*, 17. Київ; Торонто: Літопис УПА.

Науменко, К. *У роки Другої світової війни*. <https://map.lviv.ua/statti/luckij4.html>

Нестеренко, В., Мурашко К. (2020). Похідні групи ОУН у північно-східних областях України. *Сумська старовина*, 57, 44–52.

Ольга Ільків: усі ВІДЕО про легендарну жінку: збірка усього наявного ВІДЕО про зв'язкову Романа Шухевича. https://youtube.com/playlist?list=PLN4FoU_4g3vKQ2slVN18lmjPySilbjL1g

Онишко, Л. *Галина Дидик*. https://chtyvo.org.ua/authors/Onyshko_Lesia/Halyna_Dydyk/

Онишко, Л. (2007). *«Нам сонце всміхалось крізь ржавії трати...»*. Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. Торонто: Літопис УПА.

ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби (1929–1955 рр.). (1955). *Збірка документів. Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів*. Б. м.

Пастух, Р. (2017). Із героїчного підпілля – у безсмертя (про зв'язкову Романа Шухевича Ольгу Ільків). *Східноєвропейський історичний вісник*, 2, 186–191.

Пелешок, М. (2007). Роман Шухевич у спогадах сучасників. *Український визвольний рух*: Львів, 10. 257–266.

Полюга, Л. (2003). *Шляхами спогадів 1944–1956*. Львів: Піраміда.

Полювання на Шухевича. Операція «Берлога». (2016). http://na-skrzhyalyah.blogspot.com/2016/03/blog-post_3.html

Попелюк, Р. *«Я є націоналістка і націоналісткою помру»*, – зв'язкова Романа Шухевича Ольга Ільків. <https://localhistory.org.ua/texts/statti/ia-ie-natsionalistka-i-natsionalistkoiu-pomru-zviazkova-romana-shukhevicha-olga-ilkiv/>

Потічний, П., Посівнич М. (ред.). (2007). *Літопис Української Повстанської Армії. Т. 45: Генерал Роман Шухевич – «Тарас Чупринка» Головний командир УПА*. Торонто; Львів: Літопис УПА.

Ріпещкий, М. (ред.). (1993). *Літопис Української Повстанської Армії. Т. 23: Медична опіка в УПА*. Торонто; Львів: Літопис УПА.

Романюк, М. В. (упоряд., відп. ред.). (2008). *Федун, Петро–«Полтава». Концепція Самостійної України* (Т. 1: Твори). Львів.

Русначенко, А. (2007). *Роман Шухевич – керівник воюючої України*. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65012/16-Rusnachenko.pdf?sequence=1>

СБУ Львівщини. До влади прийшло нове покоління. (2017). https://galinfo.com.ua/articles/sbu_lvivshchyny_do_vlady_pryyshlo_nove_pokolinnya_271713.html

Сергійчук, В. (1996). *ОУН–УПА в роки війни. Нові документи і матеріали*. Київ: Дніпро.

Сохан, Є. (2010, 28 червня). Як одержавити конспіративну квартиру Шухевича. *Галичина*. <http://www.galychyna.if.ua/publication/ukrainism/jak-oderzhaviti-konspirativnu-kvartiru-shukhevicha>

Фаріон, І. (2021). *Ольга Ільків: 101 рік служіння Богові й Україні (за програмою «Ген українців»)*. <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/60d0bb428b45e/>

Шанковський, Л. (1958). *Похідні групи ОУН (причинок до історії похідних груп ОУН на центральних та східних землях України в 1941–1943 рр.)*. Мюнхен: Український Самостійник.

Шот, М. (2007). *Зв'язкові української борні*. <http://www.ridneslovo.co.rs/rs28/19.html>

Шурхало, Д. (2020). *Ніхто не хотів поступатися: як і чому стався розкол ОУН*. <https://www.radiosvoboda.org/a/30798456.html>

Щур, Ю. (2020). *УПА і Червона армія: протиборство чи взаємодія?* <https://mil.in.ua/uk/blogs/upa-i-chervona-armiya-protyborstvo-chy-vzayemodiya/>

Ярема, Г. (2020). *«Повстанське танго» Ольги Ільків*. <https://wz.lviv.ua/life/414812-povstanske-tango-olhy-ilkiv>

REFERENCES

Antonova, T. (2007a). Zhinky v zhytti Romana Shukhevycha, holovnoho komandrya Ukrainkoï povstanskoï armii. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh*, 10. Lviv, 244–256 (in Ukrainian).

Antonova, T. (2007b). Zhinka ta ii «myrni», «napivmyrni» ta «voienni» roli v borotbi OUN ta UPA. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh*, 9. Lviv, 138–147 (in Ukrainian).

Boiko, V., & Posivnych, M. (2007). Muzei Romana Shukhevycha. *Litopys Ukrainkoï Povstanskoï Armii*, 45, 504–513 (in Ukrainian).

Busel, Ja. (1948). *Sovietskyi patriotyzm*. N. p.: Chuzhyna (in Ukrainian).

Vakhula, M. (2007). Kryivka Holovnoho komandrya Ukrainkoï Povstanchoï Armii Romana Shukhevycha u s. Hrimnomu (shistdesiat rokiv opislia...). *Vyzvolnyi shliakh. Suspilno-politychnyi, naukovyi ta literaturnyi misiachnyk*, 3, 89–92 (in Ukrainian).

Horbal, M. (Ed.). (2022). *Litopys Ukrainkoï Povstanskoï Armii, t. 36: Knyha polehlyh chleniv OUN i voiakiv UPA Lvivshchyny*. Toronto; Lviv (in Ukrainian).

Horlenko, I., & Kuzyk, A. (2017). Memorialnyi muzei Romana Shukhevycha u Kniakhynchakh. *Halychyna. Naukovyi i kulturno-prosvitniï kraieznavechyi chasopys*, 29–30, 122–129 (in Ukrainian).

Dashkevych, Ja. (2005). Roman Shukhevych ta joho misce v istorii Ukrainy XX st. Doslidnytski problemy. In *Roman Shukhevych na tli doby voïuiuchoï Ukrainy*. Ternopil: Ideia i Chyn, 11–22 (in Ukrainian).

Diachenko, V. (2020). *Olha Ilkiv, zviatkova Romana Shukhevycha*. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/10/22/158327/> (in Ukrainian).

Zabilyi, R. (2011). *Akt vidnovlennia derzhavnosti 30 chervnia. Jak tse bulo*. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/06/30/44396/> (in Ukrainian).

Zahorovska, L. (2022). *Moïa UPA*. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva (in Ukrainian).

Zviatkova Shukhevycha Olha Ilkiv: Vid Volodi povernulasia vahitna. Shukhevych buv zlyi. (2015). <https://rozmova.wordpress.com/2015/11/07/olha-ilkiv-3/> (in Ukrainian).

Ilkiv, O. (2005a). Providnyk Roman Shukhevych i zhinky. *Roman Shukhevych na tli doby voiuuchoi Ukrainy*. Ternopil: Ideia i Chyn, 247–250 (in Ukrainian).

Ilkiv, O. (2005b). Roman Shukhevych u moiemu zhytti. *Roman Shukhevych na tli doby voiuuchoi Ukrainy*. Ternopil: Ideia i Chyn, 216–240 (in Ukrainian).

Ilkiv, O. (2011). *U tenetakh dvokh «zakrytok»: poezia*. Lviv (in Ukrainian).

Interviu z Olhoiu Ilkiv (2021, Serpen 17). https://youtu.be/Ap7r9l_B9RA (in Ukrainian).

Iryna Farion pro zviazkovu Romana Shukhevycha – Olha Ilkiv tse zhinka, yaka vmiie svitytysia! (2015). <https://youtu.be/bt4eMb60-gQ> (in Ukrainian).

Ishchuk, O., & Nikolaieva, N. (2007). Spohady okhorontsia Romana Shukhevycha – Mykhaila Zaitsia – «Zenka». *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh, 10*. Lviv, 53–90 (in Ukrainian).

Kis, O. (2009). Zhinochy dosvid uchasti u natsionalno-vyzvolnykh zmahanniakh 1940–50-kh rokiv na zakhidnoukrainskykh zemliakh. *Skhid-Zakhid: Istoryko-kulturolohichni zbirnyk, 13–14*, 101–126 (in Ukrainian).

Kis, O. (2013). Mizh osobystym i politychnym: Genderni osoblyvosti dosvidu zhinok-uchasnyts natsionalno-vyzvolnykh zmahan na zakhidnoukrainskykh zemliakh u 1940–1950-kh rokakh. *Narodoznavchi zoshyty, 4 (112)*, 591–599 (in Ukrainian).

Kis, O. (2016). Zhinochy dosvid GULAGU: stan doslidzhen ta dzherelni resursy v ukrainskomu konteksti. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal, 3*, 125–138 (in Ukrainian).

Kis, O. *Natsionalno-vyzvolni zmahannia jak vyprobuvannia mezh tradytsiinoi zhinochosti: zhinochy dosvid u natsionalnomu pidpilli 1940–1950-kh rokiv*. https://shron1.chtyvo.org.ua/Kis_Oksana/Natsionalno-vyzvolni_zmahannia_iak_vyprobuvannia_mezh_tradytsiinoi_zhinochosti.pdf?PHPSESSID=mddjgrailcfkkjcronf18rm911 (in Ukrainian).

Kozak, I. (2020). «Zrodylys my velykoi hodyny...». *Spohady*. Lviv: Manuskrypt-Lviv (in Ukrainian).

Kuzyk, A. (2009). *Pidpilna shtab-kvartyra Romana Shukhevycha u Kniahynychakh*. Lviv (in Ukrainian).

Kuzyk, S. (2007). *Shtab-kvartyra Romana Shukhevycha u Kniahynychakh*. Kolomyia (in Ukrainian).

Mandryk, M. (2009). Zhinochi oblychchia ukrainskoho pidpillia – hendernyi pryntsyp chy «cholovicha» istoria borotby. *Kultura narodov Prichernomoria, 162*, 129–134 (in Ukrainian).

Moroz, V. (Comp.). (2011). Osyp Diakiv – «Hornovyi»: dokumenty i materialy. *Litopys UPA. Nova seria, 17*. Kyiv; Toronto: Litopys UPA (in Ukrainian).

Naumenko, K. *U roky Druhoi svitovoi viiny*. <https://map.lviv.ua/statti/luckij4.html> (in Ukrainian).

Nesterenko, V., Murashko, K. (2020). Pokhidni hrupy OUN u pivnichno-skhidnykh oblastiakh Ukrainy. *Sumska starovyna, 57*, 44–52 (in Ukrainian).

Olha Ilkiv: usi VIDEO pro lehendarnu zhinku: zbirka usoho naiavnoho VIDEO pro zviazkovu Romana Shukhevycha. https://youtube.com/playlist?list=PLN4FoU_4g3vKQ2sLVN18lmjPySiIbJL1g (in Ukrainian).

Onyshko, L. *Halyna Dydyk*. https://chtyvo.org.ua/authors/Onyshko_Lesia/Halyna_Dydyk/ (in Ukrainian).

Onyshko, L. (2007). «*Nam sontse vsmikhalos kriz rzhavii graty...*». *Kateryna Zarytska v ukrainskomu natsionalno-vyzvolnomu rusi*. Toronto: Litopys UPA (in Ukrainian).

OUN v svitli postanov Velykykh Zboriv, Konferentsii ta inshykh dokumentiv z borotby (1929–1955 rr.). (1955). *Zbirka dokumentiv. Vydannia Zakordonnykh Chastyn Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv*. N. p. (in Ukrainian).

Pastukh, R. (2017). Iz heroichnoho pidpillia – u bezsmertia (pro zviakovy Romana Shukhevycha Olhu Ilkiv). *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk*, 2, 186–191 (in Ukrainian).

Peleshok, M. (2007). Roman Shukhevych u spohadakh suchasnykiv. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh*, 10. Lviv, 257–266 (in Ukrainian).

Poliuha, L. (2003). *Shliakhamy spohadiv 1944–1956*. Lviv: Piramida (in Ukrainian).

Polivannia na Shukhevycha. Operatsiia «Berloha». (2016). http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2016/03/blog-post_3.html

Popeliuk, R. «*Ja je natsionalistka i natsionalistkoiu pomru*», – zviakova Romana Shukhevycha Olha Ilkiv. <https://localhistory.org.ua/texts/statti/ia-ie-natsionalistka-i-natsionalistkoiu-pomru-zviakova-romana-shukhevycha-olga-ilkiv/> (in Ukrainian).

Potichnyi, P., & Posivnych, M. (Eds.). (2007). *Litopys Ukrainskoi Povstanskoï Armii, vol. 45: Heneral Roman Shukhevych – «Taras Chuprynka» Holovnyi komandyr UPA*. Toronto; Lviv: Litopys UPA (in Ukrainian).

Ripeckyi, M. (Ed.). (1993). *Litopys UPA. Vol. 23: Medychna opika v Ukrainskii Povstanchii Armii*. Toronto; Lviv: Litopys UPA (in Ukrainian).

Romaniuk, M. V. (Comp., Ed.). (2008). *Fedun, Petro–«Poltava»*. *Kontsepsiia Samostiinoi Ukrainy* (T. 1: Tvory). Lviv (in Ukrainian).

Rusnachenko, A. (2007). Roman Shukhevych – kerivnyk voiuuchoi Ukrainy. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65012/16-Rusnachenko.pdf?sequence=1> (in Ukrainian).

SBU Lvivshchyny. Do vlady pryishlo nove pokolinnia. (2017). https://galinfo.com.ua/articles/sbu_lvivshchyny_do_vlady_pryishlo_nove_pokolinnya_271713.html (in Ukrainian).

Serhiichuk, V. (1996). *OUN–UPA v roky viiny. Novi dokumenty i materialy*. Kyiv: Dnipro (in Ukrainian).

Sokhan, Ye (2010, 28 chervnia). Yak oderzhavyty konspiratyvnu kvartyru Shukhevycha. *Halychyna*. (in Ukrainian).

Farion, I. (2021). *Olha Ilkiv: 101 rik sluzhinnia Bohovi i Ukraini (za prohramoiu «Hen ukrainsiv»*). <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/60d0bb428b45e/> (in Ukrainian).

Shankovskiy, L. (1958). *Pokhidni hrupy OUN (prychynok do istorii pokhidnykh hrup OUN na tsentralnykh ta skhidnykh zemliakh Ukrainy v 1941–1943 pp.)*. Miunkhen: Ukrainskyi Samostiinyk (in Ukrainian).

Shot, M. (2007). *Zviakovi ukrainskoi borni*. <http://www.ridneslovo.co.rs/rs28/19.html> (in Ukrainian).

Shurkhalo, D. (2020). *Nichto ne khotiv postupatyisia: jak i chomu stavsia rozkol OUN*. <https://www.radiosvoboda.org/a/30798456.html> (in Ukrainian).

Shchur, Ju. (2020). *UPA i Chervona armia: protyborstvo chy vzaiemodiia? Militarnyi*. <https://mil.in.ua/uk/blogs/upa-i-chervona-armiya-protyborstvo-chy-vzayemodiya/> (in Ukrainian).

Jarema, H. (2020). «*Povstanske tango*» *Olhy Ilkiv*. <https://wz.lviv.ua/life/414812-povstanske-tango-olhy-ilkiv/> (in Ukrainian).

Ivanna PALIICHUK*Master in specialty «Secondary education (history)»**V. Stefanyk Precarpathian National University**ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5458-0805>**e-mail: ivanka.paliychuk999@gmail.com*

OLGA ILKIV AS LIAISON OF THE ROMAN SHUKHEVYCH

The article is dedicated to the study of the figure of Olga Ilkiv (pseudonyms «Roksolyana», «Olga Zvirobiiy», 1920–2021) – the former communication troop of commander-in-chief of The Ukrainian Insurgent Army (abbreviated UPA in Ukrainian) Roman Shukhevych in 1947–1950. She was a political prisoner who spent 14 years in the Soviet prisons. Attention is drawn into her participation in the national liberation movement during the Second World War and the post-war period. Olga joined The Organisation of Ukrainian Nationalists (OUN) before the start of the German-Soviet theater of WWII and gradually rose to a leading position in the nationalist underground. In 1942, she became the leader of the underground network of the OUN in Lviv, later joined the Ukrainian Red Cross in the conditions of the escalation of hostilities on the territory of Ukraine, when there was a need for a separate medical service within the structure of the OUN and UPA.

Olga Ilkiv even studied for a short time at the Lviv Medical University to acquire medical skills. In her underground service she worked closely with Volodymyr Lyk (pseudonym «Danylo»), the head of the Stryi branch of the OUN, whom she married on April 27, 1943 in the Church of the Transfiguration of the Jesus in Lviv. The family happiness of the underground troops was short-lived. Two children were born (daughter Dzvenislava and son Volodymyr). Her husband died tragically in 1948, and shortly after the arrest of mother, the children were brought up in an orphanage under other names.

The circumstances of O. Ilkiv's arrest in March 1950 in Lviv have been clarified, which led to the investigation and her imprisonment until 1964, when she was lucky enough to be released early at the end of the Khrushchev liberalization. On the recommendation of Kateryna Zarytska, Olga Ilkiv took part in the conspiracy of the underground apartment of the UPA commander-in-chief R. Shukhevich in the Carpathian village Kniyahynychi from 1946. She became his communication troop, which is highlighted in the article. The strength of spirit and indomitability of Olga Ilkiv is an example to follow in modern conditions.

Keywords: OUN, UPA, Olga Ilkiv, liaison, activity, national liberation movement of the middle of the 20th century.